

STELA VESA ȘI BUCURIA REALISMULUI MAGIC

Petru Dumitriu¹

Abstract: This essay is an attempt to reveal the outstanding originality of the work of a remarkable painter, Stela Vesa, born and raised in the heart of Transylvania. The key message of the text is that while the originality of the work of Stela Vesa is undeniable, her paintings need to be circumscribed to an artistic movement that has a name and identity in the history of painting. The author argues that the main ingredients attributed to the Magic Realism are discernible in most of the creations of the artist: the fantastic and mundane, the banal and the extraordinary, the dream and the awakening. He illustrates his point with a sample of reproductions. The enchantment, nevertheless, does not come only from the generous spread of colours on the whole surface of canvasses or the paradisiac assembly of trees, flowers, animals, and graceful human beings. The ebullient imagination and the apparent disorderly spontaneity are well served by an intelligent technique. The forms and the silhouettes start from robust and rigorous drawing and the lines born thereof enjoy their freedom of motion finding the most surprising postures. Above everything the beholder senses the underlying power of the artist to suggest that behind each painting may hide a story yet to be told.

Keywords: Alphonse Mucha, Baudelaire, Chagall, decorativeism, Douanier Rousseau, Franz Roh, hieratical, Magic Realism, Matisse, Stela Vesa, Van Gogh.

1. Dacă „frumusețea este în ochii celui care privește”, un enunț în care ne place să credem de o bună bucată de vreme², atunci nu ne va fi greu ca la vederea tablourilor Stelei Vesa să recunoaștem frumusețea, indiferent ce alte argumente am mai putea aduce.

Farmecul picturilor sale este degajat instantaneu de hegemonia copleșitoare a culorilor, de distincția siluetelor umane, de încărcătura bogată a pânzei cu obiecte transfigurate printr-o estetică a eleganței, însoțite de elemente vegetale sugerând îmbrățișarea viguroasă a naturii.

Răspunzând parcă apetitului pentru frumos al privirii, pânzele Stelei Vesa sunt generos îmbrăcate de culoare și populate cu personaje conștiente parcă de misiunea lor de modele universale. Penelul artistei detestă vidul, invită ochiul să zăbovească, să cerceteze, să înțeleagă, să simtă voluptatea imaginii. Ipostazele zugrăvite atrag nu doar văzul. Auzul este invitat și el la o sărbătoare a simțurilor, muzica fiind deseori prezentă prin contururile instrumentelor care par a-și difuza sunetele într-o conviețuire armonioasă cu celelalte forme și culori. Parfumul fructelor și florilor îți transmite efluvii din posturi familiare, așezate cuminiți pe

1. **Petru Dumitriu** a fost diplomat, ambasador al Consiliului Europei (2011-2014), Inspector ONU (2016-2020), actualmente este lector de diplomație multilaterală la cursuri post-universitare online acreditate pe lângă Universitatea din Malta și Universitatea Queen Mary din Londra; petrud@diplomacy.edu.

2. Formula consacrată „Beauty is in the eye of the beholder” datează din secolul XIX și este atribuită scriitoarei engleze Margaret Wolfe Hungerford, dar are precedente mai vechi, dintre care unul aparține, cui altcuiva, lui Shakespeare: „beauty is bought by judgment of the eye”.

Weekend în Transilvania
© Copyright Stela Vesa

Duet nocturn
© Copyright Stela Vesa

mobile obișnuite, sau răspândite aleatoriu, prin imponderabilitate, în ambianța casnică, creând certitudinea omniprezenței deliciilor olfactive. Am vrea parcă să pipăim, să mângâiem pălăriile impozante, voalurile diafane și pânzele mătăsoase ale rochiilor sau bijuteriile rafinate ale doamnelor.

Pictura Stelei Vesa își proclamă mândru apartenența la familia artelor frumoase, titlu de noblețe pe care nu-l vor căpăta vreodată derivatele, contorsiunile și angoasele grafice din prea multele exprimări ale unui vid estetic, pe care snoabe mode contemporane le pretind aspirante la condiția de artă.

Pânzele sale degajă liniște, incită la meditație și serenitate, provoacă o mulțumire interioară, insinuează senzualități nevinovate, oferă imaginației paradisuri inexistente, dar credibile.

2. Prin urmare, pentru un privitor binevoitor, lipsit de idei preconcepute, infuzia de frumos a picturilor artistei Stela Vesa ar fi suficientă, putând fi eliberată de nevoia etichetărilor și așezărilor în sertarele carteziane ale clasificărilor și referințelor docte la istoria artelor.

Totuși, dacă tot ce s-a descris mai sus ar trebui să poarte un nume, acesta ar putea fi **realism magic**. Avem senzația că tablourile Stelei Vesa ar putea ilustra cele mai frumoase pagini scrise, de pildă, de genialul Gabriel García Márquez. Asta dacă nu cumva aceste pagini au fost scrise deja, nouă nerămânându-ne decât să le căutăm corespondențele picturale.

Amintim aici definiția originală a realismului magic³ dată de criticul de artă Franz Roh în 1925, care atrăgea atenția asupra picturii *care revelează cât de magice, fantastice și stranii pot apărea obiectele din lumea reală, atunci când te oprești și te uiți la ele*. Stela Vesa a descoperit această vrajă doar privind în jurul său, în ambianța cotidiană, în casa și curtea sa din sufletul Ardealului. Imaginația sa nu zburdă în Câmpiile Elizee, nu are nevoie de transe alegorice sau de stimulente psihedelice.

3. Termenul original a fost lansat de Franz Roh în limba germană, în cartea "Nach Expressionismus: Magischer Realismus", 1925.

Intermezzo
© Copyright Stela Vesa

Secretul grădinii
© Copyright Stela Vesa

Frumosul este alături, palpabil, răbdător, prietenos; nu trebuie decât să ai răbdare să-l descoperi, să-l privești și să-l iubești.

Harul pictoriței se manifestă tocmai din această dragoste față de firesc pe care ochii ei îl văd în plenitudinea frumuseții sale. Lumea vegetală (fructul, planta, floarea, arborele), fauna personală (peștele, câine, pisica), corpurile celeste (luna, soarele) coexistă într-o armonie unificatoare cu obiectele manufacturate (masa, scaunul, pălăria, papionul, ceașca de cafea, ceainicul, farfuria, instrumentele muzicale etc.). Legătura dintre formele de existență nu este materială, ci este conferită de artistă acestor elemente prin culoarea distribuită cu generozitate și conviețuirea într-un spațiu comun, însuflețit de emoție și energie pozitivă. Iar ca simbol atotcuprinzător al acestei viziuni integratoare este căsuța care, după ce îți revarsă preaplinul de obiecte, se retrage într-un ungher disponibil al pânzei. Obiectele și animalele pot plana și levita, doar personajele umane își păstrează locul în centrul de greutate al imaginii, vrând parcă să demonstreze că acest univers oniric este un deznodământ plauzibil al spiritualității umane, care le convoacă și le conferă sens.

3. Pânzele Stelei Vesa nu admit ceea ce istoria artei a reținut sub numele nedrept de „natură moartă”. Obiectele sale sunt vii și au multiplă funcționalitate. Viorile pot cânta pe brațul unei gracie soliste, dar pot evolua și de sine stătător, suspendate de arcuș în înaltul incintei aflate sub vraja penelului. Pianul se poate supune docil degetelor delicate ale interpretei, dar clapele sale se pot și răspândi în șiraguri undoioase pe alte teritorii ale pânzei. Portocalele și merele roșii își pot dăruia mirosurile pe platouri de uz culinar, dar pot și ilumina odăile, aidoma unor becuri incandescente, ori întunericul grădinii, asemenea lunii. Casele se pot așeza cuminiți pe marginea ulițelor, dar pot sfida legea gravitației, marcându-și ubicuitatea ca facilitator și subiect al creației. Animalele de companie sau cele sălbatice, în repaos sau în zbor planat, sunt de o supra-grație modiglianină, rezultat al tandreței cu care le tratează artista. De altfel, cai plăpânzi și pești robuști împărtășesc plăcerea zborului, în vreme ce papagali multicolori evadează din colivii, însușindu-și spațiul casnic.

Primăvara viorilor
© Copyright Stela Vesa

Fularul albastru
© Copyright Stela Vesa

Ansamblul este magic, fără a fi cu totul nerealist datorită talentului artistei de a transforma neverosimilul în verosimil. Doar că, spre deosebire de viața de zi cu zi, contaminată de rău, lumea sugerată astfel de pictoriță este una curată, aseptică, în care răul, coșmarul, dizgrațiosul, violența nu au ce căuta.

Atmosfera comună multor tablouri este aceea a unui paradis regăsit, dar care părăsește simplitatea grădinii biblice a raiului pentru a se îmbogăți cu toate creațiile divine și cele omenești. Paradisul acesta este unul exotic, al abundenței vegetale și animale, căruia i se adaugă farmecul obiectelor înzestrate cu capacitatea de a oferi delicii tuturor simțurilor. Exotismul Stelei Vesa nu este artificial, ci onest, înrudit cu luxurianța junglilor lui Douanier Rousseau, dar lipsit de amenințarea tacită a fiarelor care le populează pe acelea. El seamănă mai curând cu destinațiile călătoriilor spre țări imaginare baudelairiene: "Là, tout n'est qu'ordre et beauté, / luxe, calme et volupté."

4. Ingredientele atribuite realismului magic – combinația dintre fantastic și cotidian, dintre banal și extraordinar, dintre vis și trezie – sunt toate detectabile în creațiile Stelei Vesa, conferindu-i reprezentativitatea, asumată personal sau nu, pentru această nobilă familie artistică. Dar asta nu înseamnă că opera ei este încolonată într-o linie genealogică străvezie, conducând la înaintași iluștri. Pictura sa este de o imperturbabilă **originalitate**.

Această originalitate nu este servită doar de construcția conceptuală a artei sale. Imaginația debordantă și spontaneitatea sunt bine susținute printr-o tehnică inteligentă care ar merita o analiză separată. Dar chiar și la prima vedere, se poate intui, de pildă, că formele obiectelor și siluetele personajelor sunt anticipate de un desen robust și riguros. Liniile parcă adulmecă locurile cel mai potrivite pentru a apărea în prim plan sau pentru a se retrage discret. Culorile, vii și viguroase, își fructifică libertatea de mișcare fie precipitându-se în vârtejuri în spațiile mai generoase, fie unduindu-se limpede în cele mai înguste. Pregnantă este și tușa de feminitate prezentă în multe din picturile sale, discretă, neostentativă, dar autentică și asumată.

Caii liberi de la Padiș
© Copyright Stela Vesa

Mirajul unei seri
© Copyright Stela Vesa

Oricât de scrupulos ai privi muzeele lumii și marile capodopere care influențează gustul pentru artele frumoase și curente artistice, nu poți găsi o pictură asemănătoare. Desigur, un interior sau un fragment de natură moartă pot trimite la Matisse, o anumită țesătură de culori îl poate evoca pe Țuculescu, urcarea pe ceruri a unor case pe Chagall, și chiar, ici-colo, un peisaj cu crâmpie de galben și verde ne amintește de Van Gogh. La fel, expansiunea impetuoasă a culorilor, tinzând parcă să treacă dincolo de marginile pânzei, ne poate duce cu gândul la momente de glorie ale decorativismului care a vizitat episodic operele măștrilor din toate timpurile, de la epoca Renașterii până la Art Deco, de la pre-rafaeliți până la Alphonse Mucha.

Dar originalitatea picturii Stelei Vesa se impune memoriei cu vigoarea unei încărcături emoționale cu atât mai profunde cu cât reușim să ne transpunem mai mult în amestecul natural de realitate și irealitate al poveștilor zugrăvite pe pânză.

Căci dincolo de bucuria culorilor și de vraja binefăcătoare a imaginației artistei, fiecare operă pare a ilustra o posibilă poveste. Lectura pe care o putem face tablourilor sale îmbrățișează două posibile registre literare ale realismului magic. Primul este evident cel poetic, oniric, emoțional, în care trăirile, senzațiile, impresiile se oferă generos de la prima vedere. Al doilea este cel narativ, în care personajele reprezentate și lucrurile de care se înconjoară sau se servesc sunt citite ca simboluri sugerând întâmplări trecute, semnificații necunoscute, vise cu înțeles ascuns, legende pierdute pentru conștiința colectivă.

În ciuda transparenței și sincerității mesajului artistei, care nu se ascunde în spatele unor pretinse mistere inaccesibile înțelegerii „vulgului”, mai sunt neîndoielnic lucruri de aflat sau de imaginat cu privire la hieratismul atitudinilor umane sau aura mitologică care însoțește fauna proprie a pictorului. Din această perspectivă, pictorița Stela Vesa se plasează în rolul Șeherezadei în care fiecare lucrare spune o poveste, apoi o alta, și o alta, așa cum se cuvine să facă arta adevărată, binevoitoare, care ne aduce oferta perpetuă a unei lumi mai frumoase decât cea în care trăim.

Nu putem picta cum pictează Stela Vesa, dar poveștile aduse de operele sale ni le putem spune singuri.